

กองบัญชาการ กองทัพไทย

โครงการ แหล่งขอดี โมเดล

รูปแบบการบริหารจัดการน้ำ แบบบูรณาการอย่างยั่งยืน

รางวัลเลิศรัฐ

พื้นที่บ้านหลวง ตำบลไหล่งขอดี อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ประสบปัญหาภัยแล้งและอุทกภัย น้ำป่าไหลหลากท่วมบ้านเรือนทำลายชีวิตและทรัพย์สินของชาวบ้าน ปัญหาเหล่านี้เกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำเล่าโดยเฉพาะในปี 2553 เกิดน้ำป่าไหลหลากท่วมบ้านเรือนอย่างรุนแรง ส่งผลให้ชาวบ้านขาดแคลนทรัพยากรในการดำรงชีวิต จึงได้บุกเบิกพื้นที่เขตอุทยานเพื่อนำทรัพยากรมาใช้ จนเกิดความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบกับชาวบ้านในพื้นที่ เนื่องจากประชาชนขาดความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของเจ้าหน้าที่และนโยบายจากภาครัฐ จึงไม่ให้ความร่วมมือในการแก้ปัญหาและความไม่เข้าใจดังกล่าวได้พัฒนารุนแรงมากขึ้น

“จากแผ่นดินน้ำตานองหน้า สู่ดินแดนแห่งรอยยิ้ม”

แนวทางการแก้ไขปัญหาในระยะเริ่มต้นโครงการ ได้น้อมนำทฤษฎีการพัฒนาตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9 เริ่มจากเข้าใจ เข้าถึง พัฒนา และพระปฐมบรมราชโองการ รักษา สืบสาน ต่อยอด ตามพระราชปณิธาน ส.10 เป็นกลไกหลัก (Key Actor) ในการแก้ปัญหาภัยพิบัติ โดยมี 5 ภาคีเครือข่าย ที่เข้ามาร่วมแรงร่วมใจประกอบด้วย

1. พระสงฆ์ทุกวัดทุกรูป
2. กำนันผู้ใหญ่บ้านในตำบลไหล่งขอดีทุกหมู่บ้าน
3. องค์การบริหารส่วนตำบล(อบต.)ไหล่งขอดี
4. ชมรมผู้สูงวัยในตำบลไหล่งขอดีทุกหมู่บ้าน และยังมีกลุ่มแม่บ้าน เด็กเยาวชน
5. หน่วยงานราชการในตำบลไหล่งขอดีทุกหน่วยงาน อาทิ โรงเรียน ตำรวจ อุทยานแห่งชาติดอยล้านนา

เริ่มจากการสำรวจสภาพปัญหา ดันหาสาเหตุข้อเท็จจริง ในการหารือในครั้งแรกจัดเป็นเวทีสภากาแฟกับแกนนำชุมชนทุกหมู่บ้าน ร่วมกับเจ้าคณะตำบลไหล่งขอตเพื่อตกลงเป็นสัญญาใจร่วมฟันฝ่าแก้ปัญหาพร้อมกันอย่างเป็นรูปธรรมและเป็นระบบในทุกมิติ ก่อนจะนำไปสู่การกำหนดการเปิดเวทีชุมชนระดับตำบลเพื่อเข้าถึง สู่การพัฒนา สร้างความเข้าใจ ร่วมคิดพิจารณา กำหนดทาง เลือกในการแก้ปัญหา และร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผลประโยชน์ที่แตกต่างด้วยความเท่าเทียมกัน บนทางสายกลาง ความสามัคคีแน่นแฟ้นแบบเครือญาติ ซึ่งทุกฝ่ายพร้อมเปิดใจพูดคุยกันระหว่างคนในชุมชนกับภาครัฐเพื่อรับฟังความต้องการ จากชุมชน โดยมีหน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ 32 สำนักงานพัฒนาภาค 3 หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา กองบัญชาการกองทัพไทย (นพค.32 สนท.3) นำโดย พ.อ.สุพจน์ มาลาเนียม ผบ.นพค.32 (ยศ และตำแหน่ง ขณะนั้น) ได้ร่วมกับพระครู วรบรรณวิวัฒน์ ดร. เจ้าคณะตำบลไหล่งขอต และภาคีเครือข่าย หาแนวทางแก้ปัญหาแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน จนเกิด “ไหล่งขอตโมเดล”

การดำเนินงานมีการค้นหา “แก่น้ำและแก่ฝาย” ประชาชนชาวบ้านผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับน้ำเพื่อให้ข้อมูลชี้แจงการสำรวจการใช้น้ำตามลักษณะพื้นที่หรือ ภูมิประเทศ โดยชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมสำรวจลักษณะการใช้ น้ำ การบริหารจัดการน้ำในแต่ละ พื้นที่ทุกหมู่บ้านเพื่อเป็นข้อมูลจัดทำแผนแก้ปัญหา จากนั้นได้มีการร่างพันธสัญญาที่เป็นฉันทามติร่วมกันเป็นกฎกติกาชุมชนในการดูแลป่าแต่อยู่ภายใต้กฎหมาย เพื่อดูแล ป่าอย่างยั่งยืน จากหลักการปฏิบัติ 9 ประการ ดังนี้

1. สร้างฝายทดน้ำเพิ่มเติม
2. สร้างองค์ความรู้ด้านการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมแก่ชุมชน
3. สร้างฝายชะลอความชุ่มชื้นตามแนว พระราชดำริในพื้นที่ป่าต้นน้ำ
4. การปลูกป่าเพิ่มเติม
5. ปลูกฝังจิตสำนึกการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติร่วมกัน
6. ร่วมกันป้องกันดูแลรักษาป่า
7. ขุดลอกแหล่งน้ำ
8. จัดทำแก้มลิง
9. ขุดคลองไส้ไก่

นอกจากนี้การดำเนินการยังครอบคลุมในเรื่องการอนุรักษ์ ป้องกันและปรามปราบ และการส่งเสริมอาชีพ โดยมี
ออกสำรวจข้อมูลและจัดทำข้อมูลพื้นที่เพื่อลดการบุกรุกป่า จัดชุดลาดตระเวนป่าร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่อุทยานฯ กับ
ชุมชนและเปิดให้ชุมชนเป็นอาสาสมัครพิทักษ์ป่าเพื่อแจ้งข่าวสารเกี่ยวกับการป้องกันทรัพยากรป่าไม้ในเขตอุทยานแห่งชาติ
มีการจัดให้ประชาอาสาอนุรักษ์ป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติ มีการอบรมราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ป่า (รสทป.) ทุกหมู่บ้าน
การปลูกจิตสำนึกโดยประชาสัมพันธ์และทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งไปศึกษาดูงานโครงการพระราชดำริฯ ในที่ต่าง ๆ
และสร้างจิตสำนึกที่ดีให้กับชุมชน โรงเรียนทุกแห่งจนเกิดโครงการลูกเสือพิทักษ์ป่า และมีการรวมกลุ่มจัดตั้งสหกรณ์และ
ส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามศาสตร์พระราชา

“สร้างเอกภาพ พิษิตภัยธรรมชาติ” อย่างยั่งยืน

จากความร่วมมือเป็นหนึ่งเดียวของชุมชนในตำบลห้วงขอดและ
การสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ โดยมีเจ้าคณะตำบลห้วงขอดเป็น
ผู้ผลักดันนำไปสู่ความสำเร็จของห้วงขอดโมเดล และได้มีการขยาย
เป็นต้นแบบให้หน่วยงานภาครัฐไปต่อยอดเป็นโครงการคนพรวัวรักป่าร่วม
ดูแลผืนป่า 878,558 ไร่ ครอบคลุม 109 หมู่บ้าน 11 ตำบลในเขตอำเภอพรวัว
และขยายไปยังอำเภอและจังหวัดใกล้เคียงเช่นแม่ฮ่องสอน โดยมีการเปลี่ยนจาก

ผู้บุกรุก เป็น ผู้พิทักษ์ป่า

ผลสำเร็จจากแหล่งขอดีโมเดลทำให้ช่วยแก้ไขปัญหาดูแลความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบกับชาวบ้านในพื้นที่ โดยพื้นที่บ้านหลวง หมู่ 6 และหมู่บ้านอื่นๆ ในตำบลแหล่งขอดีไม่เกิดอุทกภัยและภัยแล้ง มีความอุดมสมบูรณ์ราษฎรในพื้นที่มีน้ำเพียงพอต่อการทำการเกษตรตลอดทั้งปี ชาวบ้านกว่า 4,644 คน ได้รับประโยชน์จากการบริหารจัดการน้ำอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง ได้ป่าต้นให้ประเทศผืนแรกจำนวน 187,500 ไร่ และสถิติการบุกรุกป่าเพิ่มเป็น 0 เนื่องจากได้กันพื้นที่ป่าไม่ให้บุกรุกต่อ นอกจากนี้ชาวบ้านยังร่วมกันจัดตั้งสถาบันการเงินชุมชนบ้านหลวงหรือสหกรณ์ออมทรัพย์แหล่งขอดีมีเงินทุนหมุนเวียนประมาณ 45 ล้านบาท จากทุนประเดิมเพียง 1 ล้านบาทเท่านั้น ทำให้ชาวบ้านมีเงินออมเพิ่มขึ้น โดยสหกรณ์ออมทรัพย์แหล่งขอดีเป็นแหล่งเงินทุนของชาวแหล่งขอดีที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมถึงร้อยละ 80 รวมทั้งยังมีแหล่งเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนแบบเพียงพอ และแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น จนได้รับรางวัลหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่เย็น เป็นสุข” ดีเด่นระดับจังหวัด ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำและพัฒนาหมู่บ้าน และได้รับรางวัลชนะเลิศโครงการ หมู่บ้านตัวอย่างตามรอยเท้าพ่อ ประเภทโครงการพัฒนาด้านแหล่งน้ำ ประจำปีงบประมาณ 2558

ปัญหา

พื้นที่โหล่งขอเกิดปัญหาภัยแล้ง และอุทกภัยน้ำป่าไหลหลากท่วม บ้านเรือนประชาชนและดอกไฟ ป่ามาหลายปี จนกลายเป็นภัย พิบัติซ้ำซาก

วัตถุประสงค์

เพื่อแก้ปัญหาภัยพิบัติซ้ำซากให้ กับชุมชนโหล่งขออย่างยั่งยืน

เป้าหมาย

การจัดการน้ำอย่างเป็นระบบให้ ชุมชนมีน้ำใช้ตลอดไป

ปัจจัยความสำเร็จ

- พระบารมีของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
- การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนใน ต. โหล่งขอ
- ภาวะผู้นำ การเปิดใจ และความสามัคคี ของทุกฝ่าย
- ความชำนาญ และองค์ความรู้ของทหาร

โหล่งขอโมเดล :

รูปแบบการบริหารจัดการน้ำ แบบบูรณาการอย่างยั่งยืน

ผลสำเร็จ / ผลลัพธ์

ผลต่อองค์กรและชุมชน

1. ตำบลโหล่งขอไม่เกิดอุทกภัยและ ภัยแล้ง และมีน้ำใช้เพื่อการอุปโภค บริโภค และการเกษตรทั้งปี
2. ประชาชนมีความรัก ความสามัคคี

ผลต่อประเทศ

1. เป็นตำบลนำร่องแห่งแรกของ ประเทศไทยป้องกันการบุกรุกป่าได้ แบบยั่งยืนและขยายไปยังอำเภอและ จังหวัดใกล้เคียง
2. เป็นต้นแบบให้หน่วยงานภาครัฐไป ต่อยอด

ผลกระทบ

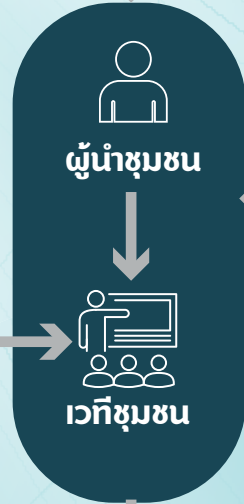
ประชาชนมีความสุข มีคุณภาพชีวิต ที่ดีขึ้น เกิดการออมของชุมชน จน สถาบันการเงินชุมชนบ้านหลวงมีเงิน ทุนหมุนเวียนประมาณ 45 ล้านบาท จากทุนประเดิม 1 ล้านบาท

สำรวจสภาพปัญหา/
ข้อเท็จจริง

วิเคราะห์ผู้มีส่วนได้
ส่วนเสีย

ให้ข้อมูลและทำความเข้าใจเกี่ยวกับ
ปัญหา สาเหตุ แลกเปลี่ยนข้อมูล
รับฟังความคิดเห็นแลกเปลี่ยน
แนวคิดและนำเสนอแนวทาง
การแก้ไขปัญหของพื้นที่ และ
แนวทางการพัฒนาตามแนวทาง
พระราชดำริ

ไหล่งซอดโมเดล

โหล่งชอดโมเดล

9 หลักการปฏิบัติ ประการ

สร้างองค์ความรู้
ด้านการอนุรักษ์
ทรัพยากรธรรมชาติ
สิ่งแวดล้อมแก่ชุมชน

ชุมชนรักษาและหวงแหน
พื้นที่ป่าที่เป็นต้นกำเนิด
ของแหล่งต้นน้ำ

สร้างฝายชะลอ
ความชุ่มชื้น
ตามแนวพระราชดำริ
ในพื้นที่ป่าต้นน้ำ

สร้างฝายทอนน้ำเพิ่มเติม

ขุดคลองไส้ไก่

ปลูกจิตสำนึกการอนุรักษ์
ทรัพยากรธรรมชาติร่วมกัน

ปลูกป่าเพิ่มเติม

ร่วมกันป้องกันดูแลรักษาป่า

จัดทำแก้มลิง

ขุดลอกแหล่งน้ำ